

Vägledning till Upphandlingsmyndighetens hållbarhetskriterier för palmolja i livsmedel

Revisionshistorik

Version	Ändringar	Utförd av	Fastställt datum
1.0	Första versionen	Sofia Bennmarker	2024-02-20

Inledning

Denna vägledning är framtaget inom ramen för nationella samarbetet för Hållbar upphandling. Vägledning omfattar palmolja i livsmedel och utgår från Upphandlingsmyndighetens kriterier för Vegetabiliska fetter, kriteriegrupp Margarin och oljor samt Spannmålsprodukter och socker, kriteriegrupp Matbröd och kaffebröd. Palmolja används i livsmedel (margarin, kakor och bakverk, såser, buljong m.m.), kosmetika, rengöringsprodukter, färg, ljus, djurfoder m.m.

Kategorinivå 1	Kategorinivå 2	Kategorinivå 3
Facility Management	Livsmedel och tillhörande tjänster	Catering och fika
Facility Management	Livsmedel och tillhörande tjänster	Livsmedel
Facility Management	Livsmedel och tillhörande tjänster	Patientmåltider
Facility Management	Livsmedel och tillhörande tjänster	Restaurangdrift

Övergripande information

Undantag från krav eller vägledning

Det finns livsmedel innehållande palmolja som varken uppfyller Upphandlingsmyndighetens bas eller avancerade krav enligt erfarenhet från tidigare upphandlingar samt databasen [Dabas – Alla livsmedel på marknaden¹](#). Om ett behov trots allt finns av produkten rekommenderas upphandlande region göra undantag från krav för just de produkterna.

Benämningar för palmolja

I innehållsförteckningar för livsmedel, databaser, webbsidor mm förekommer det olika benämningar utöver palmolja, t.ex. palmkärnolja, palmfett, vegetabilisk olja (palm) m.fl. Vår bedömning är att samtliga benämningar omfattas av vägledningen och Upphandlingsmyndighetens kriterier.

Översikt av krav

I tabellen nedan redovisas vilka kriterier från Upphandlingsmyndigheten som ingår i vägledningen.

Krav	UHM KravID	B/A/S*	Prioriterad (X)	Valbar (V)
------	---------------	--------	--------------------	---------------

¹ Digital plattform för livsmedelsinformation, <https://www.dabas.com/>

Upphandlingskrav				
Mer hållbart producerad och segregerad palmolja i livsmedel	KravID 11563	A	X	
Mer hållbart producerad palmolja i livsmedel	KravID 10886:1	B		V

* B = Basnivå, A = Avancerad nivå, S = Spjutspets nivå

Vägledning till kriterierna

Vid användning i upphandling, kopiera respektive kravrubrik med medföljande kriterietext samt förslag på verifikat. Säkerställ att det är rätt version enligt Upphandlingsmyndighetens kriterier. Kopiera ej in vägledningstexten i upphandlingsdokumentet.

1. Upphandlingskrav

1.1. **Mer hållbart producerad och segregerad palmolja i livsmedel, KravID 11563**

Palmolja och/eller palmkärnolja, om det ingår i produkten, ska vara producerade på ett sätt som minst omfattar följande:

- Implementerade rutiner som säkerställer att omvandling till odlingsmark inte orsakar avskogning eller skada på höga bevarandevärden. Utvärderingen av vad som utgör höga bevarandevärden kan göras i enlighet med High Conservation Value Approach(1), eller likvärdig utvärdering relevant för det geografiska området
- Nyplantering av oljepalm på torvmark, får inte förekomma efter november 2018. Det gäller både existerande och nyutvecklade planteringar.
- Användning av växtskyddsmedel ska ske utifrån principerna för integrerat växtskydd, IPM(2). Det innebär att förebygga växtskyddsproblem, bevaka skaderisken i odlingar/fält, behövsanpassa åtgärderna samt följa och utvärdera bekämpningsåtgärderna.

Det är tillräckligt att dokumentationen av palmoljans/palmkärnoljans spårbarhet kan visas genom en särskild leveranskedja (principen Identity Preserved eller Segregated).

1. High Conservation Value Approach, hcvnetwork.org/hcv-approach

2. IPM (Integrated Pest Management) Integrerat växtskydd, IPM, handlar om en hållbar användning av växtskyddsmedel. Genom att kombinera olika typer av åtgärder bekämpas ogräs, svampsjukdomar och skadeinsekter i odlingen. [Vaxtskyddsåtgärder i din odling - Jordbruksverket.se](http://Vaxtskyddsatgarder_i_din_odling_-_Jordbruksverket.se)²

Verifikat

Leverantören ska på begäran kunna uppvisa något av exempelvis följande:

- Giltigt licens/certifikat för märkning/certifiering som uppfyller kravet, till exempel Roundtable On Sustainable Palm Oil (RSPO) Segregated eller Identity Preserved.
- Företagets egendeklaration inklusive teknisk dokumentation av kravuppfyllelse som verifierats av ett ackrediterat verifieringsorgan, ackrediterade för uppgiften enligt ISO/IEC 17029 eller likvärdig standard.

² <https://jordbruksverket.se/vaxter/odling/vaxtskydd/vaxtskyddsatgarder>

Vägledning

Regionerna ska så långt det är möjligt undvika att upphandla livsmedel som innehåller palmolja. Om det inte är möjligt ska regionerna, så långt det är möjligt, ställa krav enligt Upphandlingsmyndighetens avancerade krav som bland annat kan verifieras med licens/certifikat från RSPO på nivån Segregated eller Identity preserved.

Skillnaden mellan den avancerade nivån och basnivån (1.2. Mer hållbart producerad palmolja i livsmedel, KravID 10886:1) är att det avancerade kravet kräver att leveranskedjan är särhållen, dvs den certifierade palmoljan får inte sammanblandas med konventionellt odlad palmolja. Basnivån tillåter däremot köp av krediter samt massbalans där både certifierad och konventionellt odlad palmolja blandas.

Kriterietexterna för avancerad och basnivå är de samma förutom rubrikerna (i det avancerade kravet finns ordet "segregerad" med) samt beskrivning av vilken dokumentation som är tillräcklig för att visa att respektive krav uppfylls.

Utifrån erfarenheter från tidigare genomfört arbete kring palmolja inom ramen för nationella samarbetet för Hållbar upphandling samt genomförd upphandling³ bedöms det avancerade kravet rimligt och lämpligt när det gäller livsmedel. I detta tidigare arbete genomförde Område B (Region Dalarna, Gävleborg, Västmanland, Sörmland och Uppsala) bland annat uppföljning av och dialog med leverantör samt dialog med ETI⁴. Sammantaget bedömer vi att marknaden, där palmolja ingår som ingrediens i livsmedel, är tillräckligt mogen och har kommit tillräckligt långt i sitt arbete med att ställa krav bakåt i sina leveranskedjor för att regionerna ska kunna använda det avancerade kravet.

Det avancerade kravet går att kombinera med Upphandlingsmyndighetens krav på ekologiskt livsmedel, EU-ekologisk vara KravID 11009. Verifiering kan då ske med RSPO (Segregated eller Identity Preserved) samt EU-ekologisk märkning tillsammans, alternativt med enbart KRAV-märkning. KRAVs kriterier innehåller fler hållbarhetsaspekter, t.ex. kring avskogning, som inte EU-ekologiskt gör samt omfattar fler och andra hållbarhetsaspekter än de beskrivna i det avancerade kravet för palmolja.

Det är lämpligt att göra en marknadsanalys innan upphandlingen för att säkerställa tillgång och om eventuella undantag från kravet behöver göras.

³ Måltidstjänster RS 2022/2270, Region Gävleborg

⁴ [Startsida - ETI Sverige](#). Ethical Trading Initiative Sverige (ETI Sverige) är en medlemsorganisation grundad av företag, fackföreningar, civilsamhällsorganisationer och offentliga aktörer. Deras uppdrag är att främja hållbara affärsmetoder i globala leverantörsled med särskilt fokus på mänskliga rättigheter och arbetstagares rättigheter. ETI har en plattform för riskgrödor, bland annat palmolja, där medlemmar har ett forum för kunskapsutbyte, påverkan och framtagande av gemensamma arbetssätt.

1.2. Mer hållbart producerad palmolja i livsmedel, KravID 10886:1

Palmolja och/eller palmkärnolja, om det ingår i produkten, ska vara producerad på ett sätt som minst omfattar följande:

- Implementerade rutiner som säkerställer att omvandling till odlingsmark inte orsakar avskogning eller skada på höga bevarandevärden. Utvärderingen av vad som utgör höga bevarandevärden kan göras i enlighet med High Conservation Value Approach(1), eller likvärdig utvärdering relevant för det geografiska området
- Nyplantering av oljepalm på torvmark, får inte förekomma efter november 2018. Det gäller både existerande och nyutvecklade planteringar.
- Användning av växtskyddsmedel ska ske utifrån principerna för integrerat växtskydd, IPM(2). Det innebär att förebygga växtskyddsproblem, bevaka skaderisken i odlingar/fält, behövsanpassa åtgärderna samt följa och utvärdera bekämpningsåtgärderna.

Det är tillräckligt att dokumentationen av palmoljans/palmkärnoljans spårbarhet kan visas genom en särskild leveranskedja (principen Identity Preserved eller Segregated) eller genom massbalans (principen Mass Balance), eller genom krediter (Credits/Book and Claim).

1. High Conservation Value Approach, www.hcvnetwork.org/hcv-approach

2. IPM (Integrated Pest Management) Integrerat växtskydd, IPM, handlar om en hållbar användning av växtskyddsmedel. Genom att kombinera olika typer av åtgärder bekämpas ogräs, svampsjukdomar och skadeinsekter i odlingen. [Växtskyddsåtgärder i din odling - Jordbruksverket.se](http://Vaxtskyddsatgarder_i_din_odling_-_Jordbruksverket.se)⁵

Verifikat

Leverantören ska på begäran kunna uppvisa något av exempelvis följande:

- Giltigt licens/certifikat för märkning/certifiering som uppfyller kravet, till exempel RSPO (Round table on Sustainable Palm Oil) principerna Identity Preserved, Segregated, Massbalance eller Credits/Book and Claim. Om principen för Credits/Book and Claim tillämpas kan ett intyg utfärdat från RSPO uppvisas där det framgår att motsvarande andel palmolja som använts i produktionen av livsmedlet täcks av motsvarande mängd RSPO-Independent Smallholder Credits. [Läs mer om RSPO-krediter](http://Läs_mer_om_RSPO-krediter)⁶.
- Leverantörens egendeklaration inklusive teknisk dokumentation av kravuppfyllelse som verifierats av ett ackrediterat verifieringsorgan, ackrediterade för uppgiften enligt ISO/IEC 17029 eller likvärdig standard.

⁵ <https://jordbruksverket.se/vaxter/odling/vaxtskydd/vaxtskyddsatgarder>

⁶ <https://rspo.org/as-an-organisation/rspo-credits/>

Vägledning

Regionerna ska så långt det är möjligt undvika att upphandla livsmedel som innehåller palmolja. Om det inte är möjligt ska regionerna, så långt det är möjligt, använda Upphandlingsmyndighetens avancerade krav, se 1.1 Mer hållbart producerad och segregerad palmolja i livsmedel, KravID 11563. Använd baskravet ovan enbart i de fall då det inte går att undvika innehåll av palmolja och undantag behöver göras från det avancerade kravet.

Baskravet går inte att kombinera med krav på ekologiskt livsmedel, EU-ekologisk vara KravID 11009. För ekologisk palmolja, liksom för övriga ekologiska produkter, krävs att den är spårbar genom hela värdekedjan. Baskravet har lägre krav på spårbarhet (Massbalance eller Credits/Book and Claim) och därför går det inte att kombinera de båda kraven.

Bilaga 1 – kriteriernas relevans

1. Upphandlingskrav

1.1 Mer hållbart producerad och segregerad palmolja i livsmedel samt

1.2 Mer hållbart producerad palmolja i livsmedel

I livsmedel används palmolja bland annat för att ge rätt smak och konsistens och bidrar till lång hållbarhet, men framför allt är den en viktig matlagningsolja för många människor, främst i Asien, Sydamerika och Afrika. Cirka 40 procent av all vegetabilisk olja i världen utgörs av palmolja och ungefär 85 procent av all oljepalmodling finns i Indonesien och i Malaysia. De senaste 50 åren har den globala odlingen av oljepalm fyrdubblats. Enligt WWF förväntas palmoljeproduktionen bli ytterligare fyra gånger större år 2050.

Oljepalmen är en snabbväxande och kostnadseffektiv gröda och är 6-10 gånger mer produktiv per ytenhet än till exempel raps och solros.

Riskerna kring palmoljan ligger framför allt vid odlingen där plantagerna är extremt storskaliga och bidrar bland annat till avskogning av tropisk regnskog och förlust av biologisk mångfald samt föroreningar av vatten på grund av användning av bekämpningsmedel och gödningsmedel. Urfolk och lokalbefolkning trängs undan och deras rättigheter och intressen hotas. Det förekommer också missförhållanden vad gäller arbetares rättigheter med t.ex. otrygga anställningar, otillräcklig lön och bristande säkerhet. Det förekommer även fall av barnarbete.

RSPO - Roundtable on Sustainable Palmoil⁷ är en certifiering och organisation som arbetar för att produktion av palmolja ska vara mer hållbar och minska riskerna som är förknippade med palmolja. Cirka 19 procent av den globala produktionen av palmolja är RSPO-certifierad.

I Sverige har ett antal företag och organisationer bildat Svenska plattformen för riskgrödor, som koordineras av ETI Sverige. En av riskgrödorna för plattformen är palmolja och syftet är att minska riskgrödornas negativa påverkan på miljö och människor. Arbetet sker bland annat genom åtaganden och gemensamma krav på leverantörer.

Den 31 maj 2023 antog EU-parlamentet och ministerrådet en ny förordning, Avskogningsförordningen (EU) 2023/1115⁸. Förordningen omfattar bland annat palmolja, men också andra riskgrödor kopplade till avskogning. Vilka effekter avskogningsförordningen kommer att få på marknaden är ännu inte känt. Flera av bestämmelserna i förordningen ska tillämpas från och med den 30 december 2024⁹.

⁷ [A global partnership to make palm oil sustainable - Roundtable on Sustainable Palm Oil \(RSPO\)](#)

⁸ [Regulation - 2023/1115 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

⁹ [Vad innebär avskogningsförordningen EUDR? 10 viktigaste punkterna och svar på vanliga frågor - Svenska plattformen för riskgrödor \(riskgrodor.se\)](#)

Källor: ETI Palmolja - [Svenska plattformen för riskgrödor¹⁰](#), rapport: Leverantörsuppföljning palmolja, WSP Environmental Sverige 2022 samt [Upphandlingsmyndigheten](#).

¹⁰ <https://riskgrodor.se/riskgrodor/palmolja/>